

Trumps tullar är julafton för de nationalekonomiska charlatanerna

Dagens Nyheter den 8 april 2025

Det har spekulerats om Trumps tullhöjningar bör ses som ett förhandlingskort gentemot omvärlden för att uppnå andra mål än ekonomiska – eller om syftet främst är att minska USA:s handelsunderskott och gynna amerikansk industri. Förra veckans tullutspel talar för den senare tolkningen. Även om de tillkännagivna tullarna i slutändan kanske blir lägre, har Trumpadministrationen nu bundit sig hårt till en långsiktigt protektionistisk politik.

Trump presenterade sitt paket om ”ömsesidiga” tullar som begynnelsen på en amerikansk guldålder. Det lär i stället bli ihågkommet som ett praktexempel på inkompetent beslutsfattande.

Som underlag publicerades en grovt missvisande lista på hur höga andra länders effektiva tullsatser på amerikansk export skulle vara om man beaktar även andra handelshinder: siffran var till exempel 90 procent för Vietnam, 67 procent för Kina och 39 procent för EU.

Men beräkningarna avsåg i själva verket något helt annat. De utgjorde kvoten mellan USA:s handelsunderskott mot respektive land och importen därifrån, alltså den andel av importen som inte motsvaras av amerikansk export. Detta ser Trumpadministrationen som ett mått på andra länders ”plundring” av USA.

Administrationen har i efterhand publicerat en famös formel för att rättfärdiga beräkningarna. Enligt den skulle handelsunderskotten elimineras av lika stora tullhöjningar som kvoten mellan underskotten och importen: alltså med 90 procentenheter för Vietnam, 67 för Kina och 39 för Europa. För att vara ”snäll” ska Trump dock nöja sig med endast halva denna tullhöjning: 45 procentenheter för Vietnam, 34 för Kina och 20 för EU.

Beräkningarna stämmer bara under mycket specifika numeriska antaganden och under orealistiska förutsättningar om att de amerikanska tullarna inte påverkar annat som växelkurser, inkomster och andra länders tullar. Det är fråga om en snabbt hopradsad och orimligt förenklad analys som ingen seriös handelspolitik kan grundas på. Ännu mer problematiskt är att själva grundanalysen av handelsunderskotten är fundamentalt fel.

I stället för att se det amerikanska handelsunderskottet som att andra länder skor sig på USA:s bekostnad, bör tolkningen vara den omvända. Underskottet innebär att USA spenderar mer än sina inkomster, eller om man så vill, investerar mer än vad landet sparar. Landet lånar alltså av omvärlden. Detta sänker inte, utan höjer, den amerikanska levnadsstandarden i dag.

Den grundläggande bestämningsfaktorn för handelsunderskottet är skillnaden mellan sparande och investeringar. Så länge denna balans inte förändras, så kommer inte handelsunderskottet att påverkas. Och det finns enligt väl etablerad forskning inga skäl att tro att tullar påverkar sparande-investeringsbalansen.

Det är bisarrt att försöka utjämna handelsbalansen mot varje enskilt land. Det är lätt att inse från en analogi. Jag köper livsmedel från min Ica-affär. Alltså har jag ett handelsunderskott mot den. Samtidigt har jag ett handelsöverskott mot det forskningsinstitut där jag arbetar, det vill säga exporterar tjänster till. Detta är förstås mer effektivt än att jag betalar för mina livsmedelsinköp med arbete i Ica-butiken.

På liknade sätt skulle krav på utjämnade handelsbalanser mot enskilda länder betyda en återgång till primitiv byteshandel av det slag som gällde innan pengar började användas.

Slutligen fokuserar Trump bara på handeln med varor. Detta är obegripligt eftersom en stor del av handeln numera avser tjänster. USA har till exempel ett underskott i varuhandeln mot EU men samtidigt ett nästan lika stort överskott i tjänstehandeln.

Trump's protektionism skadar världsekonomin. För vår del blir, i värsta fall, den ekonomiska återhämtningen bara långsammare. Det tar längre tid för arbetslösheten att sjunka. Det beror både på negativa effekter på vår export och på sekundära effekter om bestående börsfall leder till lägre konsumtion och investeringar.

Konsekvenserna beror i hög grad också på hur EU reagerar. Å ena sidan skadar mottullar oss själva genom att driva upp importpriserna, å andra sidan ökar de politiska kostnaderna för tullpolitiken i USA, vilket kan få Trump att backa. Samtidigt finns risken att en eskalerande handelskonflikt utlöser en kraftig ekonomisk nedgång.

På lång sikt innebär höga tullar mellan USA och omvärlden ett allvarligt avbräck i den utveckling mot friare handel som varit en viktig faktor bakom den ekonomiska tillväxten i världen efter andra världskriget.

Frihandel betyder att länder kan använda sina resurser mer effektivt genom att specialisera sig på sådan produktion där de har relativt sett bäst förutsättningar eller där de kan utnyttja stordriftsfördelar. Detta är grundkursen i nationalekonomi. Trumps tullpolitik kommer på sikt att minska den ekonomiska tillväxten i såväl USA som resten av världen.

Det är en milsvid diskrepans mellan kvaliteten på Trumps ekonomiskpolitiska beslutsfattande och den ekonomiska forskningskompetensen i USA. Landet har världens främsta akademiska institutioner inom nationalekonomi. Samtidigt har USA valt en politisk ledning vars primitiva ekonomiska tänkande och beslutsfattande på okunnig grund kan betecknas som charlatanernas julafton.

Lars Calmfors